

bugarski odnosi. A upravo takvim odnosima doprinosi i *Hrvatsko-bugarsko/Bugarsko-hrvatsko društvo*, posebice kontinuiranim organiziranjem skupova hrvatskih i bugarskih znanstvenika te redovitim izdavanjem zbornika sa znanstvenih skupova.

MLADEN BALENT

Kresalov zbornik. Prispjevki za novejšo zgodovino, Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2006., br. 1, 447 str.

Uredništvo je u 46. godini svog izlaženja posvetilo ovaj broj istaknutom istraživaču gospodarske povijesti prof. dr. sc. Franzu Kresalu u povodu 70-godišnjice njegova života te je svoje priloge dalo 30 znanstvenih radnika, odajući mu na taj način priznanje za njegov dugogodišnji rad.

Zdenko Čepič označava dr. Franza Kresala kao poštenog čovjeka i velikog stručnjaka na području gospodarske povijesti dvadesetog stoljeća čijim marom je ona postala važna tema proučavanja i učenja studenata na studiju povijest ljubljanskoga Filozofskog fakulteta. Iako nije objavio Kresalovu bibliografiju, upućujući nas na *Prispjevke za novejšo zgodovinu* iz 1999. u ovom radu Čepič je dao kvalitetan presjek kroz Kresalov život i rad. Dr. F. Kresal je rođen 7. kolovoza 1935. u Grmu pri Trebnjem u seljačkoj obitelji. Otac mu je stradao u logoru Mauthausen pa je Kresal nakon mature 1956. započeo studirati povijest. U početku zagrijan za arheologiju, opredijelio se pod utjecajem dr. Vasilija Melika i dr. Jože Šorna za privrednu povijest te je još kao student proučavao povijest predionice u Litiji objavivši već 1961. monografiju u povodu njezine 75-godišnjice, a nadopunjena monografija izašla je i 1976. godine u povodu 90-godišnjice tvornice. Jednom uronivši u arhivsku građu "u kojoj se sve skriva", Kresal je postao najistaknutiji slovenski povjesničar za povijest tekstilne industrije, socijalne politike i sindikata u Sloveniji druge polovice 19. i 20. stoljeća. Kresal se 1963. zaposlio u Institutu za povijest radničkog pokreta (danas Institut za noviju povijest) i u tom je Institutu radio čitavi život doktoriravši 1972. godine, a 1982. izabran je za znanstvenog savjetnika. Umirovljen je 2004. godine. Treba reći da tekstilna industrija ima posebno značenje za Sloveniju jer je predvodila u ovoj privrednoj grani u sklopu jugoslavenske države i od pet tekstilnih tvornica 1918. godine u Sloveniji je bilo 1941. već 67 tekstilnih tvornica. U skladu s metodologijom socijalističkog vremena proučavao je povezano razvoju tekstilne industrije s poviješću radništva pa je spomena vrijedan njegov rad iz 1969. pod nazivom *Pregled razvoja delavskozaštitne zakonodaje in ustanov delavske zaščite v Sloveniji med obema vojnama. (1968-69)*, a svoj opus je završio s knjigom *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji od liberalizma do druge svetovne vojne* (Ljubljana, 1998.). Bavio se i proučavanjem invalida poslije Prvoga svjetskog rata. Bio je uključen i u nastavu te je kao mentor doveo mnoge studente do znanstvenog znanja, a bio je i u vodstvu povijesnih društava Slovenije.

Donosimo pregled radova u *Kresalovu zborniku*. Andrej Pančur analizirao je utjecaj njemačko-slovenskih nacionalnih sporova na stvaranje moguće carinske unije između Njemačke i Habsburške Monarhije kao analizu carinske politike u sklopu Austro-Ugarske Monarhije. Jasna Fischer, dugogodišnja direktorica Inštituta za novejš-

šo zgodovino dala je osvrt na razvoj kopnenog i riječnog prometa te pošte, telegrafa i telefona na području Slovenije na osnovu statističkih podataka zaposlenih u tim službama od 1869. do 1910. Andrej Studen opisao je utjecaj željeznice na kulturu putovanja i početke turizma osvrnuvši se na čitavo 19. stoljeće. Peter Vodopivec ističe utjecaj ruskog "mira", kao ruske seljačke zadruge na slovenske liberalne okupljene oko Ferde Kočevarja, Janka i Josipa Serneca, Josipa Vošnjaka i Antona Globočnika do 1906. O gradnji i stanovanju u Trstu od 1890. do 1913. piše Aleksander Panjek, zaposlen u znanstvenoistraživačkom centru u Kopru. Klement Pust iz Kopra napisao je izvrstan rad o gospodarskim reformama u Osmanlijskom carstvu u 19. i 20. stoljeću sa zaključkom da je ovo dugovječno carstvo, čiji je birokratski aparat bio vrlo pragmatičan u pregovoranjima, propalo kada se izgubila simbioza obrane s tradicionalnim ustanovama, a u nemogućnosti potpunog prihvata tehnoloških inovacija i kapitalističke organizacije. Eva Holz opisuje loš prijam čeških studenata u Celju 1899. zbog opstrukcije tamošnjih Nijemaca i vrlo srdačan prijam od Slovenaca u drugim mjestima. O radu, položaju i zaradama rudara rudnika Mežice u Mežiškoj dolini u Koruškoj od 1918. do 1947. piše Karla Oder iz Koruškog pokrajinskog muzeja. Žarko Lazarevič iz Ljubljane na osnovi nekoliko jugoslavenskih listova navodi da na veliku gospodarsku krizu u Sloveniji nisu gledali svi isto i da je slovenska privreda bila mnogo slabije zahvaćena krizom nego druge jugoslavenske pokrajine jer je tekstilna industrija izbjegla krizu. Redovni prof. u mirovini Miroslav Stiplovšek opisao je pokušaje Banskog vijeća Dravske banovine da umanjí utjecaj gospodarske krize preko bankog proračuna u godini 1933./1934., što je centralna vlast u Beogradu nastojala ograničiti. Utjecaj velike gospodarske krize na razvoj trgovina obradila je muzejska savjetnica Marija Počivavšek iz Celja opremivši svoj rad brojnim grafikonima. Razvoj i uređenje sudova za rješavanje radnih i socijalnih sporova u prvoj Jugoslaviji obradila je Katarina Kresal Šoltes s Pravnog fakulteta u Ljubljani. Sudova je bilo više vrsta, već prema vrsti najmpromicma i činovnika, a razlikovao se i upravni, civilni i krivični postupak. Zakon o zaštiti radnika, Zakon o nutarnjoj upravi, Zakon o osiguranju radnika i dugotrajno zadržavanje pojedinačnih propisa iz ranijeg vremena čine ovu vrstu sudovanja manjkavom i lošom. Docentica Barbara Kresal s Fakulteta za socijalni rad ljubljanskog Univerziteta komparirala je nezaposlenost i zaposlenost u Sloveniji do Drugoga svjetskog rata iskoristivši statistike određenih ustanova koje su pratile ova kretanja. Dr. Marjan Drnovšek iz Instituta za slovensko iseljništvo u Ljubljani obradio je jugoslavensko-njemačke sporazume iz 1928. i 1939. o privremenom radu ljudi iz Prekomurja i Međimurja u Njemačkoj. Ova je rasprava nastala u sklopu projekta Iseljavanje Slovenaca u Njemačku između 1880. i 1973. godine. O teškom socijalnom položaju slovenskih emigranata iz slovenskog Primorja koje je naselila jugoslavenska vlada u Makedoniji, 1934. želeći umanjiti utjecaj Albanaca i Turaka u tom području pisala je dr. Milica Kacin Wohinz. Jure Gašparič iz Ljubljane pisao je o okolnostima uvođenja diktature kralja Aleksandra 1929. godine potvrdivši moje mišljenje da je apsolutistička vladavina Aleksandra Karađorđevića niknula ne iz osobne ambicije, već iz objektivnih potreba trenutka zbog predrevolucionarnog raspoloženja u državi te da je i sam kralj smatrao diktaturu privremenom, ali da je način njezina provođenja uz rastuću gospodarsku krizu bio pogrešan i, kako navodi njemački publicist Herman Wendel, bio je usporediv s turskim osvajačima. Diktaturom jugoslavenska ideja nije bila riješena i spašena, već osramočena. Kritika diktature u inozemstvu nije našla odaziva u zemlji. O odnosu slovenskih liberala prema narodnom pitanju od 1931. do 1933. piše znanstveni savjetnik dr. Jurij Perovšek. Obraduje trenutak kada su slovenski liberali okupljeni u Jugoslavenskoj radikalnoj seljačkoj demokraciji prešli u novu Jugoslavensku

nacionalnu stranku koja je donekle poštovala nacionalnost i da je na to svakako utjecao Josip Vidmar svojom knjigom koja je budila "separatizam" na području kulture. Petra Svovljšak iz Historijskog instituta Milka Kosa u Ljubljani obradila je rad Zveze bojevnika od 1931. do 1941. godine. Taj je Savez okupljao veterane Prvoga svjetskog rata uglavnom iz redova Austro-ugarske vojske koji su se morali organizirati na principu samopomoći. Ovaj savez se uspio održati kao posebna organizacija do 1935. kada dolazi do rascjepa Saveza pa se jedna skupina zbližava s ljotičevcima, a druga se pak povezuje s Narodnom frontom u Sloveniji. O povijesti Slovenskog konjaništva od 1929. do 1941. piše Anka Vidovič-Miklavčič iz Ljubljane. Ova je organizacija vrlo slična Mačekovoj Narodnoj zaštiti, a okupljala je i liberalne i katolike i imala je posebnu ulogu u vrijeme parlamentarnih izbora 1931., 1935. i 1938., te na općinskim izborima 1933. O mogućnostima stvaranja ujedinjene Slovenije u međuraću kao ideje koja je nastala u revolucionarnoj 1848. godini piše Boljan Godeša iz Ljubljane. Očekivanja da će do toga doći bila su prevelika jer međunarodne političke prilike, a i jugoslavenska država potvrđena u Versaillesu, nisu podržavale ove želje te na temelju proučavanja britanskih i američkih izvora autor utvrđuje da je sličan proces nastupio i 1945. godine. Izvrstan povjesničar dr. Dušan Biber obradio je djelatnost kapetana Georga Wuchinicha, predstavnika američke obavještajne misije ALUM u Sloveniji 1943.-1944. i prikazao ukratko sadržaj njegovih izvještaja o gospodarskim, političkim i vojnim prilikama u Sloveniji, posebice u partizanskim redovima. Na Wuchinicha je imao velik utjecaj komandant Glavnog štaba NOV-a u PO Sloveniji Franz Rozman - Stane, kao i politički komesar Boris Kraigher - Janez. Gorazd Bajc iz Kopra osvrnuo se na planove britanske Uprave za posebne operacije za organiziranje sabotaža na željezničkim komunikacijama u Sloveniji 1943. i 1944. godine. Dr. Nevenka Troha iz Ljubljane obrađuje mukotrpno vraćanje Slovenaca i Hrvata nakon kapitulacije Italije koji su bili uključeni u talijanske "slavenske čete" na Sardiniji, Korzici i Južnoj Francuskoj. U tom je sastavu od 35.000 Jugoslavena bilo i 5.000 istarskih Hrvata. Svi su oni podupirali priključivanje cijele Julijske pokrajine Jugoslaviji i time ojačali projugoslavenski blok, no zapadne sile su više podupirale Italiju koja im je postala od neprijatelja saveznik protiv komunističkog istoka. Boris Mlakar iz Ljubljane obradio je sanitetsku službu u sklopu Slovenskog domobranstva za vrijeme njemačke okupacije u Ljubljanksoj pokrajini. Prijedloge dr. Milana Lemeža o novčanoj reformi buduće jugoslavenske države odnosno Novčanog zavoda Slovenije obradio je Damijan Guštin iz Ljubljane. Prikazani su i prijedlozi ostalih članova Studijske komisije o valutnim pitanjima pri čemu je Lemež kao stari komunist bio protiv liberalnoga gospodarenja zalažući se za državni intervencionizam. O opskrbi Ljubljane plinom, elektrikom, petrolejem, vodom i benzinom za vrijeme Drugoga svjetskog rata piše Mojca Šorn iz Ljubljane. Konkretno činjenice omogućavaju usporedbu sa stanjem u Zagrebu što će svakako trebati jednoga dana i učiniti. I konačno Zdenko Čepič, iz Ljubljane piše o standardu u prvom desetljeću socijalizma u Jugoslaviji koji je bio loš jer je bio posljedica rata, ali i gospodarske politike u poraću, te sukoba s Informbiroom. O gospodarskoj suradnji Slovenije s Austrijom, Italijom i Mađarskom od 1945. do 1991. piše Jože Prinčič. Slovenska je privreda dobrim dijelom bila ovisna o suradnji sa susjednim zemljama, ponajprije s Italijom i Austrijom, a ti su oblici poprimali različite forme od kojih je radna skupina Alpe - Jadran osnovana 1978. imala značajno mjesto. Zanimljivo je da Prinčič uopće ne spominje Mogersdorf kao kulturnu akciju koja je povezivala Sloveniju, Austriju, Mađarsku i Hrvatsku i koja je također pridonosila zbližavanju Slovenije s Austrijom i Mađarskom, ali i Hrvatskom, jer su te privrede ipak bile jedna o drugoj ovisne, a i bliške na razne načine. Fran Rozman, redovni profesor Pedagoškog fakulteta u Mariboru

slovensko-bugarske odnose od samostalnosti Slovenije do 2001. godine označava skromnim, ali naglašava da postoje mogućnosti uvećanja tih kontakata na gospodarstvenom, znanstvenom, kulturnom, turističkom i svakom drugom području, što je dobar primjer kako povjesničari mogu utjecati na vanjsku politiku svojih vlada usmjeravajući ih ili savjetujući ih na temelju iskustva iz prošlosti. O radovima koji govore o narodnim pravima u slovenskim časopisima od 1984. do 1997. piše novinarka Janja Slabe. To je vrlo zanimljiv i poticajan članak.

Kresalov zbornik je izvrstan pregled najnovijih povijesnih dostignuća i istraživanja na području gospodarske i socijalne povijesti druge polovice 19. i 20. stoljeća. No zanimljivo je da se rijetko spominje hrvatska povijesna literatura u bilješkama i dobiva se dojam kao da se u Hrvatskoj ne istražuju slične teme, što nije točno. U svakom slučaju izgleda da slovenskim povjesničarima nisu poznati radovi hrvatskih suvremenih povjesničara. No slično čini i većina hrvatskih povjesničara pa to upućuje na potrebu da se ovakvo ponašanje promijeni, da slovenski i hrvatski povjesničari bolje i više surađuju, da se razmjenjuju iskustva i organiziraju zajednički okrugli stolovi ili znanstveni skupovi, na što ih potiče zajednička povijesna prošlost i mnoge poveznice.

MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ